szeretetét diákjaink gondolatvilágába, sikerült, s a táborok tanári akaratból tanulói óhajjá váltak. Az eltelt három év három BTT. tábora, két madarász tábora, számtalan kirándulása sikeres nevelőhatásán kívül szakmai eredményeket is hozott. Cikkeimben közölt adataink ennek a munkának a gyümölcsei, s ezt - mármint a közlést - még akkor is meg kell tenni, ha adatainkat nem tudományos minőségben kutató szakemberként nyertük. Közölni kell azért is, hiszen nevelő-oktató munkánk folytatását éppen e tevékenységünk eredményeinek szakmai elismerése ösztönzi, s egyben, mi pedagógusok így maradhatunk hitelesek diákjaink szemében. Megfigyelésünk emellett hozzájárulhat a terület pontosabb ismeretéhez, így annak precizebb védelméhez is.

Az adatok összegyűjtésében a tanulókon kívül résztvettek, s alapvető szakmai segítséget nyújtottak: Petrilláné Bartha Enikő, Olajos Péter - érvényes gyűrűzési engedéllyel rendelkező madarászok; Inántsy-Pap Sándor, Petrilla Attila, Huber Attila, Bihari Zoltán - madarászok; Mester Zsolt - középiskolai tanár.

A terület bemutatása

Ha ránézünk hazánk térképére, s próbáljuk rajta megkeresni az északi-Alföldön, az alig kétszáz méter magasra emelkedő Kaszonyi-hegyet, ha az M3-as autópálya építése körüli viharokról nem hallottunk, bizonyára nehéz dolgunk lesz. Ez az alig párszáz hektárnyi területű "hegy" az utóbbi időben mégis tudományos vizsgálódások középpontjába került.

Ezen kutatások eredményeként pedig 1992-től természetvédelmi területté vált. Mi lehet ennek az oka? Hiszen még az egykori természetes növénytakaróját is csak természetközeli állapotban, foltokban, tizegynéhány

hektárra korlátozódva őrízte meg. Kedvezőnek mondható adottságai miatt ugyanis az ember a "Beregszász-Nagyszőlős Borvidék" részeként (LEHOCZKY, 1881.) kisparcellás szőlőművelés alá fogta. Igy aztán mind flóráját, mind faunáját tekintve, hasonlítva hazánk más kultúrtájához, természetvédelmi szempontból csekély értékű területnek kellene tekintenünk. Az emberi történelem azonban - gazdasági válságok, határmódosítások, nagyüzemi mezőgazdaságszervezés - halálra ítélte ezen művelési módot, s a hajdani "hegyközségi kezelés" félbehagyásával visszaadta a terület jelentős részét a természetnek. A természet pedig - mintha addigi hiányát kívánná pótolni - alig száz év alatt visszahódítja, formálja saját szukcessziós eszközeivel az újra birtokba vett oldalakat. Igy aztán adottságai nemcsak geológiai értelemben tették "szigetheggyé", hiszen az el nem dőlt szukcessziós folyamatban, a környezeti tényezői által megengedett valamennyi növénytársulás sok-sok képviselője együtt lehet, küzdve a tartós fennmaradásért. Eme okok miatt válhatott rendkívül fajgazdagságú, de társulástani szempontból nem, vagy alig karakterizálható területté. VARGÁNÉ (1990., 1992,) elemző írásaiban részletesen bemutatta flórájának, faunájának vegetációjának eme jellemzőit. Táborainkban 1991-93-ig összeállított fajlistánk alapján közel félezer faj, alfaj, egykori termesztett fajta leírásával csak erősíteni tudjuk a fenti állításokat. Megjegyzendő azonban, hogy ez a nagy fajszám az utóbbi évek komoly aszályai miatt 1993-ra jelentős csökkenést mutatott. Ez a szám utolsó vizsgálati évben alig érte el a 350-et, a "sérülékenyebb fajok" sok tünt el, vagy jelent meg kisebb egyedszámmal. Emellett az értékesebbnek tünő területeken - főleg a lejtős-sztyep-szerű oldalakon - erős degradáció és fokozott gyomosodás volt megfigyelhető. Kérdés az, hogy a környezeti

tényezők eme változása tartósan irányítja-e a terület flóráját a degradáció, a gyomosodás, a fajszegényedés felé? (TOLDI, 1993.)

A termelői szint eme fajgazdagsága igen jó élőhelyet biztosít a fogyasztók számára. Az emberi beavatkozás hiánya, a tartós természetes folyamatok lehetőséget adtak egyes, más területekről már eltűnt rovarfajok biztos megmaradására, így tovább növelve a hegy természetvédelmi értékeit (VARGA, 1992.). A szukcessziós fázis egy fokaként a terület jelentős részét borítja sűrű szedres (Rubus sp.)-vadrózsás (Rosa canina) - galagonyás (Crataegus monogyna) bozót. Ezek, a mindenütt megtalálható, gazdagon termő, kivadult gyümölcsfákkal - szilva, cseresznye stb. - ideális fészkelőhelyet és jó táplálkozási lehetőséget biztosítanak az énekesmadarak számára. Igy a madarak is jelentős faj- és egyedszámmal jelenhettek meg, s ez a gazdagság már annak is feltűnhet, aki nem "madarászként" tölt el itt egy-két napot.

Vizsgálati célok

Munkánk során a táborokban résztvevő diákok számára kívántunk elsődlegesen színvonalas szakmai programot nyújtani. Ezért megfigyeléseinket minden "tudományosnak" nevezhető cél kitűzése nélkül folytattuk. Az első éves, 1991-es év zárásakor, a megfigyelések összegzésekor olyan gazdag eredményt kaptunk (312 növény- és 51 madárfaj), hogy az 1992-es évtől eme adatokra támaszkodva megfogalmazott kérdésekre igyekeztünk választ találni. Itt most a madártani megfigyelések szempontjából fontos kérdéseket említem:

- Milyen a hegy madárvilágának tényleges fajösszetétele?

- Feltételezhető-e az, hogy különösen az őszi táplálékbőség miatt fontos területnek tekinthető a vonuló madarak számára - tudva azt, hogy a közeli "szigethegyek" . Bégányi-Zápszonyi-hegyek - hasonló jellegű élőhelyet jelentenek.

A megfigyeléseket két csoport, míg a gyűrűzéseket egy harmadik csoport végezte, képzett szakemberek vezetésével. Ennek ellenére a megfigyelések (2. táblázat) csak néhány esetben jelentenek pontos, számszerű adatot, az állománynagyság vizsgálatánál elsősorban becslésre hagyatkoztunk. A gyűrűzési munkákat 3-5 db szabványos, 12 m-es hálóval végeztük, sajnos az időjárás alig napi 6-7 óra munkát engedélyezett. Az így befogott madarak száma mégis igen jelentősnek mondható (1. táblázat).

Az adatok rövid áttekintése

A megfigyelésekből egyértelműen megállapítható, hogy a terület természetvédelmi értékeit nem unikálisnak nevezhető fajok jelenléte adja, bár az uhu (Bubo bubo) és a haris (Crex crex) valószínűsíthető 1992-es fészkelése, illetve a kerecsensólyom (Falco cherrug) és a fekete gólya (Ciconia nigra) bizonyított előfordulása a közeli területeken bízvást számíthat annak is. Fontosabb ebből a szempontból az a tény, hogy az eltelt három év alatt 94 fajt lehetett megfigyelni, s a fenti fajok állománya általában nagyobb a környező hasonló élőhelyeknél. Ez bizonyította azt, hogy a zavarásmentes, bár kis területű, de táplálékban gazdag élőhely nagyobb populációk számára is biztosítja az életfeltételeket. Az 1993-as tavaszi és nyárvégi gyűrűzési adatok megerősíteni látszanak azt a sejtésünket, hogy egyes fajok számára fontos vonulási útvonalat - pihenési, táplálkozási állomást - jelentenek. Igy minden bizonnyal a

poszáták (Sylvia atricapilla, S. communis, S. borin, S. curruca), a légykapók (Muscicapa striata, Ficedula hypoleuca), nagy fülemüle (Luscinia luscinia) számára.

A sejtés szó használata nem véletlenszerű, hiszen bármennyire is jelentősek a három év alatt összegyült adatok, a feltett kérdésre 3-4 napos munkával tudományos igényű választ nem lehet adni. Ezért a felmérésben résztvevőkkel úgy döntöttünk, hogy 1994 tavaszán és őszén egy-egy hónapos állományfigyelő és vonuláskutató tábort szervezünk.

Az így nyert adatok minden bizonnyal hozzájárulnak majd a terület pontosabb megismeréséhez, s talán elősegítik, hogy olyan intézkedések szülessenek, amelyek jobban kiszűrik a már meglévő zavaró hatásokat (VARGÁNÉ 1990.), s megakadályozhatják a tervezetteket (autópályaépítés).

Figyelem!
A táblázatokban szereplő fajok magyar neve után feltüntetett számok utalást jelentenek a "Megjegyzések ..." rész rájuk vonatkozó szövegére. Egyéb kódjelek a 2. táblázat végén találhatók.

1. táblázat

Gyűrűzési adatok a Kaszonyi-hegyről

Gyűrűzött faj	1992. 6.7-12.	1992. 7.25-29	1993. 4.24-27	1993. 6.17-22.	1993. 8.28-9.2.	Össz.
1. Vadgerle Streptopelia turtur	-	1	-	-	-	1
2. Kuvik Athene noctua	-	-	-	-	1	1
3. Nyaktekercs Jynx torquilla	-	1	-	-	-	1
4. Szürke küllő Picus canus	-	-	-	-	2	2
5. Nagy tarkaharkály Dendrocopos major	-	2	-	-	1	3
6. Szajkó Garrulus glandarius	2	-	-	-	-	2
7. Őszapó Aegithalos caudatus	-	-	2	-	-	2
8. Csuszka Sitta europaea	1	2	-	-	-	2
9.Énekes rigó Turdus philomelos	-	-	-	-	2	2
10.Fekete rigó Turdus merula	1	3	2	1	2	9
11. Rozsdás csalán-csúcs Saxicola rubetra	-	1	-	-	-	1
12.Kerti rozsdafarkú Phoenicurus phoenicurus	-	-	-	-	1	1
13. Házi rozsdafarkú Ph. ochrurus	-	2	-	-	-	2
14.Fülemüle[3] Luscinia megarhynchos	14	11	16 +1 v.	19 +2 v.	2	62
15. Nagy fülemüle Luscinia luscinia	-	-	-	-	4	4

16.Vörösbegy Erithacus rubecula	2	11	4	1	4	22
17.Berki tücsökmadár Locustella fluviatilis	-	1	-	-	-	1
18.Énekes nádiposzáta Acrocephalus palustris	-	-	1	-	-	1
19.Foltos nádiposzáta Acrocephalus schoenobaenus	-	-	1	-	-	1
20. Barátkaposzáta[1] Sylvia atricapilla	19	1	23	12	62 +1 v.	117 +1 v.
21. Kerti poszáta Sylvia borin	-	2	-	5	5	12
22. Mezei poszáta[1] Sylvia communis	7	2	1	9	11 +1 v.	30 +1 v.
23. Kis poszáta Sylvia curruca	11	2	6	5	3	27
24.Csilpcsalp-füzike Phylloscopus collybita	1	4	4	7	2	18
25. Sisegő füzike Phylloscopus sibilatrix	-	1-	-	-1	-	2
26.Szürke légykapó Muscicapa striata	-	-	-	-	2	2
27.Kormos légykapó Ficedula hypoleuca	-	-	-	1	2	3
28. Barázdabillegető Motacilla alba	-	2	-	-	-	2
29.Tövisszúró gébics Lanius collurio	2	4	-	3	-	9
30. Meggyvágó Coccothraustes coccothraustes	-	5	6	-	-	11
31. Zöldike[1] Carduelis chloris	2	-	2	-	-	4
32. Tengelic Carduelis carduelis	-	4	1	-	-	5

33. Erdei pinty Fringilla coelebs	-	-	6	-	-	6
34.Citromsármány Emberiza citrinella	-	1	5	7	-	13
Fajok száma:	12	21	14	11	17	34
Egyedszám:	63	63	79 +2 v.	70 +2 v.	107 +2 v.	382 +6 v.

2. táblázat

Adatok a Kaszonyi-hegy és környékének madár (Aves) faunájáról a "Beregi Természetvédő Táborok" és a "Természetbarát Diákkör" megfigyelései alapján

I. csoport: A Kaszonyi-hegyen bizonyítottan fészkelő madarak fajlistája

	1992. 6.7-12.	1992.7.25-29.	1993. 4.24-27.	1993. 6.17-22.	1993. 8.28--9.02.	egyéb megfigyelés
1. Héja Accipiter gentilis	1 pár	2 pár	3 példány	2-3 pár	2 pár	-
2. Karvaly Accipiter nisus	6-8 példány	2 példány	3 példány	4 példány	2 példány	1992. 12.28-án 3 példány
3. Egerészölyv Buteo buteo	3-4 pár	19 példány kőbánya fölött	-	2 pár	7 példány	1992. 12. 28-án 7 példány a kőbányánál
4.Kabasólyom Falco subbuteo	3 példány	2 példány	3 példány	1 példány	2 példány	-
5. Vörös vércse Falco tinnunculus	3 pár	2 pár	5 példány	2 pár	3 példány	-
6. Fogoly Perdix perdix	4 fészekalj	34 példány	-	3 f.alj	11 példány	-
7. Fürj Coturnix coturnix	h-5 példány legelőn	h-8 példány legelőn	-	h-4 példány legelőn	h-3 példány legelőn	-
8. Fácán Phasianus colchicus	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori

9. Örvös galamb Columba palumbis	4-5 pár	6-7 pár	4 pár	3-4 pár	5-6 pár	-
10. Vadgerle+ Streptopelia turtur	gyakori	gyakori+	-	gyakori	gyakori	-
11.Balkáni gerle Steptopelia decaocta	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori
12.Kakukk Cuculus canorus	r.e.	r.e.	-	r.e.	-	-
13. Gyöngybagoly Tyto alba	-	-	-	1 pár+köpet	-	-
14. Uhu Bubo bubo	h-3 példány köpet	h-3 példány köpet	? köpet	-	-	-
15. Kuvik+ Athene noctua	h-3 példány	4 példány	h-sz.e.	h-sz.e.	h-sz.e.+	-
16. Macskabagoly Strix aluco	1 pár	7 példány	2 példány	-	1 példány	-
17.Erdei fülesbagoly Asio otus	h-sz.e.	h-sz.e.	h-sz.e.	h-sz.e.	h-sz.e.	-
18. Lappantyú Caprimulgus europaeus	h-2-3 példány	3 példány	-	h-1 példány	-	-
19.Nyaktekercs+ Jynx torquilla	h-sz.e.	h-sz.e.+	h-sz.e.	h-sz.e.	h-sz.e.	-

20. Fekete harkály Dryocopus martius	h-1 pár	h-1 pár	h-1 pár	h-1 pár	h-1 pár	-
21. Nagy tarkaharkály+ Dendrocopus major	r.e.	r.e.+	r.e.	r.e.	r.e.+	-
22. Mezei pacsirta Alauda arvensis	gyakori legelőn	hyakori legelőn	gyakori legelőn	gyakori legelőn	gyakori legelőn	-
23. Sárgarigó Oriolus oriolus	h-r.e.	h-r.e.	-	h.r.e.	-	-
24. Holló Corvus corax	4 pár	3 pár	1 pár nászrepülés	4 pár	1 pár	1992. 12.28-án 11. péld.
25. Dolmányos várjú Corvus corone cornix	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori
26. Csóka Corvus monedula	1 pár	1 pár	1 pár	-	-	-
27. Szarka Pica pica	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori
28. Szajkó+ Garrulus glandarius	r.e.+	r.e.	r.e.	r.r.	r.e.	-
29. Széncinege Parus major	gyakori	gyakori	nagyobb csapatok	r.e.	r.e.	nagy csapatokban 50-60 példány
30. Kék cinege Parus caeruleus	r.e.	r.e.	r.e.	r.e.	r.e.	-

31. Őszapó+ Aegithalos caudatus	r.e.	r.e.	r.e.	r.e.+	-	-
32. Csuszka+ Sitta europaea	r.e.+	r.e.+	-	r.e.	-	-
33. Ökörszem Troglodytes troglodytes	sz.e.	sz.e.	sz.e.	sz.e.	sz.e.	-
34. Énekes rigó+ Turdus philomelos	sz.e.	sz.e.	sz.e.	sz.e.	sz.e.+	-
35. Fekete rigó+ Turdus merula	r.e.+	r.e.+	r.e.+	r.e.+	r.e.+	-
36. Hantmadár Oenanthe oenanthe	-	1 péld.	-	2. péld.	-	-
37. Cigány-csaláncsúcs Saxicola torquata	-	sz.e.	-	r.e.	sz.e.	-
38. Rozsdás csaláncsúcs+ Saxicola rubetra	r.e.	r.e.+	-	r.e.	r.e.	-
39. Házi rozsdafarkú+ Phoenicurus ochrurus	r.e.	r.e.+	-	r.e.	r.e.	-
40. Fülemüle+ Luscinia megarhynchos	gyakori+	gyakori+	gyakori+	gyakori+	sz.e.+	-
41. Vörösbegy+ Erithacus rubecula	gyakori+	gyakori+	gyakori+	gyakori+	gyakori+	-
42. Berki tücsökmadár+ Locustella fluviatilis	h-sz.e.	sz.e.+	-	h-sz.e.	-	-

Locustella fluviatilis						
43. Barátkaposzáta+3 Sylvia atricapilla	gyakori+	r.e.+	gyakori+	gyakori+	gyakori+ vonulás	-
44. Kerti poszáta+ Sylvia borin	r.e.	r.e.+	r.e.	r.e.+	r.e.+	-
45. Mezei poszáta+ Sylvia communis	r.e.+	r.e.+	sz.e.+	r.e.+	gyakori+ vonulás?	-
46. Kis poszáta+ Sylvia curruca	gyakori+	r.e.	r.e.+	r.e.+	r.e.+	-
47. Csilpcsalp-füzike+ Phylliscopus collybita	gyakori+	gyakori+	gyakori+	gyakori	gyakori+	-
48. Sisegő füzike+ Phylloscopus sibilatrix	r.e.	r.e.+	-	r.e.	r.e.+	-
49. Kormos légykapó+ Ficedula hypoleuca	-	-	-	sz.e.+	sz.e.+	-
50. Erdei pityer Anthus trivialis	r.e.	sz.e.	-	r.e.	sz.e.	-
51. Barázdabillegető+ Motacilla alba	r.e.	r.e.	r.e.	r.e.	r.e.	-
52. Sárga billegető Motacilla flava	6 péld.	-	-	4 péld.	-	-
53. Tövisszúró gébics+ Lanius collurio	gyakori+	gyakori+	-	gyakori+	-	-

150

54. Seregély *Sturnus vulgaris*	gyakori	nagyobb csapatok	gyakori	gyakori csapatok	nagyobb	-
55. Házi veréb Passer domesticus	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	télen csapatosan
56. Mezei veréb Passer montanus	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	télen csapatosan
57.Meggyvágó+ Coccothraustes coccothraustes	r.e.	r.e.+	r.e.+	r.e.	r.e.	-
58. Zöldike+ Carduelis chloris	r.e.+	r.e.	r.e.+	r.e.	r.e.	-
59. Tengelic+ Carduelis carduelis	gyakori	gyakori+	gyakori+	gyakori	gyakori	1992. 12. 28-an 150-200 péld. csapat a kórósban
60. Csicsörke Serinus serinus	h-sz.e.	h-sz.e.	-	h-r.e.	sz.e.	-
61. Erdei pinty+ Fringilla coelebs	r.e.	r.e.	gyakori+ vonul?	r.e.	r.e.	-
62. Citromsármány+ Emberiza citrinella	gyakori	gyakori+	gyakori+	gyakori+	gyakori	-
63. Sordály Emberiza calandra	r.e.	r.e.	-	r.e.	r.e.	-

151

II. csoport: A Kaszonyi-hegy 10 km-es körzetében bizonyítottan fészkelő madarak fajlistája

1. Fekete gólya[4] Ciconia nigra	7 példd.	3 példd.	-	11 példd.	-	-
2. Darázsölyv Pernis apivorus	3 példd.	4 példd.	-	2 példd.	-	-
3. Kerecsensólyom[5] Falco cherrug	-	-	1 példd.	2példd.	1 példd.	-
4. Haris[6] Crex crex	h-3 példd.	h-2 példd.	-	-	-	-
5. Bibic Vanellus vanellus	3 példd.	4 példd.	5 példd.	1 példd.	-	-
6. Bubosbanka Upopa epops	sz.e.	sz.e.	-	sz.e.	2 példd.	-
7. Zöld küllő Picus viridis	1 pár	1 pár	-	1 pár	1 pár	-
8. Szürke küllő+ Picus canus	-	-	-	-	1 pár+ fészkel?	-
9. Vetési varjú Corvus frugilegus	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori	gyakori
10. Kerti rozsdafarkú+ Phoenicurus phoenicurus	-	-	-	-	sz.e.+	-

11. Énekes nádiposzáta+ Acrocephalus palustris	h-sz.e.+	h-sz.e.	h-sz.e.	h-sz.e.	-	-
12. Foltos nádiposzáta+ Acrocephalus schoenobaenus	h-sz.e.	h-sz.e.	h-sz.e.+	h-sz.e.	-	-

III. csoport: Feltehetően vonuló, vagy kóborló madarak fajlistája

1. Gatyás ölyv Buteo lagopus	-	-	-	-	-	1992. 12.28-án 6 példd. a hegylábi fasornál
2. Kékes rétihéja Circus cyaneus	-	-	1 pár	-	-	1 pár 1992. 12. 11. 92.12.28., 93.2.21.
3. Urali bagoly Strix uralensis	-	-	1 példd.? köpet?	-	-	1 példd. 1992. 12. 28-án vízmosás üregéből szállt
4. Léprigó Turdus viscivorus	-	-	-	-	-	egész télen együtt a területen
5. Fenyőrigó Turdus pilaris	-	-	-	-	-	92. 12.11. és 28., 93. 2.5. és 3.10. kb. 30 példd. léprigóval együtt (40 példd.)
6. Nagy fülemüle Luscinia luscinia	-	-	-	-	gyakori+ vonul?	-
7. Szürke légykapó+ Muscicapa striata	-	-	-	-	sz.e.+ vonul?	-
8. Csonttollú Bombycilla garrulus	-	-	-	-	-	1992. 12. 28-án 60-70 példd. csapat
9. Süvöltő Pyrrhula pyrrhula	-	-	-	-	-	1992. 12. 28-án 20-25 példd. csapat

IV. csoport: A Kaszonyi-hegyen bizonyítottan nem fészkelő, de ott táplálkozó fajok listája

1. Fehér gólya Ciconia ciconia	15 példd. legelőn	41 példd. legelőn	4 példd. legelőn	11 példd. legelőn	-	-
2. Barna kánya Milvus migrans	1 példd.	2 pld.	2 példd.	-	3 példd.	-
3. Barna rétihéja Circus aeruginosus	-	1 példd.	-	2 példd.	-	-
4. Füstifecske Hirundo rustica	gyakori	gyakori	-	gyakori	gyakori	-
5. Molnárfecske Delichon urbica	gyakori	gyakori	-	gyakori	gyakori	-

V. csoport: A terület fölött átvonulás közben megfigyelt fajok listája

1. Szürke gém Ardea cinerea	2 példd.	3 példd.	-	3 példd.	-	-
2. Tőkés réce Anas platyrhynchos	3 példd.	5 példd.	1 példd.	6 példd.	2 példd.	(a legelőn költ?)
3. Gyurgyalag Merops apiaster	20-30 példd.	20-30 példd.	-	15-20 példd.	-	(A hegy teraszfalainál fészkelhet?)

Jelhasználat: + - gyűrűzött faj; h - hang alapján azonosított; l - megjegyzés;
sz.e. - szórványosan előfordul, kb. 1-5 pár; r.e. - rendszeresen előfordul, kb. 5-10 pár;
gyakori - 10 párnál valószínűleg több fészkel; példd. - példány.

Megjegyzések a táblázatokhoz

1. táblázat

1 - Barátkaposzáta (S. atricapilla), egy 1992-ben Gdanszkban gyűrűzött példányának visszafogása(+1 v.) 1993. IX. 1-én.

2. - Mezei poszáta (S. communis), egy 1992-ben a Kaszonyi-hegyen gyűrűzött példányának visszafogása 1993. VIII. 30-án.

3. - Fülemüle (L. megarhynchos), három példányának visszafogása: 1 példány 1992-ben a Kaszonyi-hegyen gyűrűzött 1993. IV. 25-én, 2 példány 1992-ben a Kaszonyi-hegyen gyűrűzött 1993. IX. 1-én.

4. - Zöldike (C. chloris), egy 1992-ben a Kaszonyi-hegyen gyűrűzött példányának visszafogása 1993. IV. 26-án.

2. Táblázat

1. - Uhu (B. bubo), 3 példányát figyeltük meg. A működő kőbánya és a határ túloldali részéről szóltak. A régi és a működő bánya kiugró szikláinál jelentős mennyiségű köpet volt. 1992-ben feltehetően a működő bányánál próbálkozott fészkeléssel. 1993. III. 10-én egy, majd IV. 27-én egy újabb elhullott madár maradványait találtuk meg (szárnymaradvány, testmaradvány) a vízmosás felőli szakaszán és a határ melletti erdősávban. Az elhullás oka ismeretlen. 1993-ban nem figyeltük meg őket.

2. - Holló (C. corax), gyakran pihent a kőbánya feletti magányos fákon, s két-három példányuk 1992 nyarán rendszeresen "üldözte" a sokszor 15-19 egyedből álló

egerészölyv (B. buteo) csapatot. Tavasszal nászrepülésüket csak áprilisban kezdték.

3. - Barátkaposzáta (S. atricapilla), a "hegy" feltehetően leggyakoribb fészkelő énekesmadara. Megfigyeléseink alapján valószínűsíthető, hogy az itteni példányok már július-augusztusban elvonulnak, s helyükre északabbi területekről érkeznek madarak. Vonulásuk jelentős.

5. - Fekete gólya (Ciconia nigra), nem költ a "hegyen", de közeli erdőségekben, így a Dédai-erdőben jelentős az állományuk. 1993 nyarán a BTT alatt 4 lakott fészket találtunk. 1993. VI. 20-án a hegylábi legelőn egy beteg madarat fogtunk. Beszállítottuk a nyíregyházi Vadasparkba. Sajnos orvosi kezelés ellenére is elhullott torokférgességben.

5. - Kerecsensólyom (F. cherrug), 1992-ben és 1993-ban többször figyeltük meg a terület fölött. 1992-ben a határ túloldalán levő erdőbe, 1993-ban a Dédai-erdőbe szállt be rendszeresen "állandó irányban". fészkelése így feltételezhető.

6. - Haris (C. corex), 1992-ben rendszeresen szólt a Dédai-erdő előtti vizes, zsombékos, láprét jellegű területről. 1993-ban a terület az aszály miatt teljesen kiszáradt, s egy része kora tavasszal le is égett. Valószínűleg ez okozta, hogy 1993-ban nem jelent meg.

IRODALOM

FINTHA, I. 1990. A Kaszonyi-hegy természetvédelmi szempontból fontosabb értékei. Debrecen, HNP. (Védelmi jav.)

HARASZTHY, L. (szerk.) 1984. Magyarország fészkelő madarai. Natura, Budapest, pp 246

HARASZTHY, L. (szerk.) 1988. Magyarország madárvendégei. Natura, Budapest, pp 172

JUHÁSZ-NAGY, P. 1993. Rácsodálkozás a természetre. Iskolakultúra, 1993/2: 42-48.

LEHOCZKY, T. 1881. Beregvármegye monográfiája. Ungvár, Pollacsek, pp 250

TOLDY, Z. 1993. A Kaszonyi-hegy élővilága I. Botanikai adatok. Calandrella, VII./1-2: 31-55.

VARGA, Z. 1992. Állatföldrajzi szempontból érdekes, védett és veszélyeztetett rovarfajok előfordulása a Beregi-sík szigethegyein (I. rész). Calandrella, VI/1: 76-80.

VARGÁNÉ SIPOS, J. 1990. Adatok a Beregi-sík szigethegyeinek flórájához és vegetációjához. Calandrella, IV/2: 4-7.

VARGÁNÉ SIPOS, J. 1992. Adatok a Beregi-sík szigethegyeinek flórájához és vegetációjához II. A Kaszonyi-hegy tölgyeseinek fitocönológiai jellemzése. Calandrella, VI/2:62-75

ENDES MIHÁLY

Népi madárnevek a Hortobágyon

A „nagy magyar pusztának" nevezett Hortobágy valódi nagyságát többek között éppen nem egyhangú síksága, hanem tájképi változatossága és ennek következtében élővilágának gazdagsága jelenti. A nagy füves puszták mellett számos tavat, mocsarat és réttípusokat, továbbá kisebb-nagyobb erdőket egyaránt találunk rajta. Márpedig mind ezeken a helyeken ott van az ember is és felhasználja a természet kínálta sokféle lehetőséget. Ősi foglalkozásnak számít a Hortobágyon a vadászat és a halászat, de ugyanígy évszázadokra tekint vissza a mezőgazdaság és az erdészet, s mindenekelőtt a pásztorkodás.

A kint élő emberek pedig mindig is nyitott szeműek voltak, megismerték és meg is tanulták az élővilág jellegzetes tagjait, azok viselkedését, életmódját, s mindezt hasznukra is fordították. Elnevezték az állatokat és növényeket, leginkább a feltűnő kinézetű és viselkedésű madarakat, amelyek igen sok fajával és időnként óriási tömegeivel éppen itt, a Hortobágyon találkozhattak. Ezeknek az elnevezéseknek a tanulmányozásakor egyértelműen kiviláglik, hogy elsősorban a madarak jellegzetes hangja volt az, amely okot és egyúttal lehetőséget adott a névadásra, megkülönböztetésükre, hiszen, ha nem is látták őket, szólásukról akkor is felismerhették azokat.

A második helyen gyakoriságban a külső bélyegek után adott elnevezések szerepelnek. Itt egyaránt számításba jöttek a testméretek, az alak és a szín sokfélesége. Hasonlóan fontos bélyegeket hordozhatott a viselkedés, az életmód is, mind a mozgás, a repülés típusa, a csapatos, vagy egyéni megjelenés, mind pedig a táplálkozás és a